

KONTRAST

26.08.26

Agnete og havmanden

Danmarks mest omtalte forlovelseshistorie handler om et vordende genis udkåring af en uskyldig pige til forløsende muse. Godt for litteraturen, men synd for hende.

Historien om Søren og Regine er fortalt før, men oprulles på ny af Kierkegaard-kenderen Jens Staubrand.

af Lars Christiansen

Forholdet mellem Søren Kierkegaard og Regine Olsen er en romance af samme kulturhistoriske betydning som de (fiktive eller virkelige) kærlighedsforhold mellem Romeo og Julie, Werther og Charlotte, Abelard og Heloise, Tristan og Isolde, Faust og Gretchen osv.

Søren og Regine blev forlovede i september 1840: Han var på det tidspunkt dagdriver, digterspire og på jagt efter en idé, han kunne leve og dø for. Regine var en

yndig, velopdragen pige fra borgerskabet, som vistnok ikke gjorde meget væsen af sig - men følelsen skaber som bekendt sin genstand, og Søren forguede hende.

Han fortrød dog straks forlovelsen, som han hævdede 11. oktober 1841. Det vakte en vis bestyrtelse i guldalderens København. Bestyrtelsen steg til forargelse, da han begyndte at udnytte forlovelseshistorien i sit forfatterskab (især den nøgleromansagtige *Forførerens dagbog*). Søren blev regnet som en sjuft, der blottede den stakkels pige for et læsepublikum, der godt var klar, hvad og hvem han skrev om.

Han havde samvittighedskvaler, men han ville nu engang være forfatter, og så skal man jo have noget at skrive om. Han undskyldte sin opførsel med sit tungsind, der ville have gjort ham til en dårlig ægtemand, hvorfor det anstændigste var at ophæve forlovelsen. Måske, har man spekuleret i, havde det i virkeligheden noget med hans seksualitet at gøre? Hvis han altså havde en sådan.

I hvert fald insisterede han på at få sit svigt til at give mening og tillægge det en højere betydning: Helst skulle det retfærdiggøres som en religiøs betinget ophævelse af etik, moral og almindelig anstændighed.

Det blev et tema i forfatterskabet, som det er fristende at læse biografisk. Joakim Garff har vist, hvor godt det kan gøres. Er man først sporet ind på den strategi, får man næsten alle vegne øje på hans livs to vigtigste personer: Regine og den strenge, forguede far.

Handler Kierkegaards udlægning af historien om Abraham og Isak i *Frygt og Bæven* om faren eller Regine eller begge dele? Er Abraham Kierkegaards far og Isak Søren, eller skal Abraham forestille at være Søren og Isak Regine, der skal ofres på guddommelig befaling?

De attråede hjertekvaler

Ulykkelig kærlighed som anledning til og motiv for kunst blev bestemt ikke opfundet i romantikken, men i denne periode (som er Kierkegaards) skulle følsomme og tænksomme mænd helst have en ulykkelig forelskelse bag sig, der kunne forløse dem. Grundtvig, Baggesen, Sibbern oplevede det – og opsøgte det måske?

Kierkegaards affære var mere kompliceret; han blev i modsætning til de andre ikke droppet af sin elskede, men droppede hende. Alligevel, eller derfor, lykkedes

manøvren. Som Georg Brandes skrev, ”befrugtede” Regines væsen Kierkegaards indre.

Godt for verdenslitteraturen, men synd for hende. Hun kom sig dog, selvom hun havde truet med selvmord og giftede sig i 1847 med embedsmanden og juristen Johan Frederik (Fritz) Schlegel, hendes tidligere lærer.

Historien om Søren og Regine er fortalt flere gange, og den oprulles på ny i Kierkegaard-kenderen Jens Staubands nye udgivelse med den enkle titel *Regine Olsen. Søren Kierkegaards store kærlighed*.

Bogen samler de væsentligste dokumenter om forholdet, bl.a. de breve, som Søren skrev til Regine i 1840-1841, samt udvalgte centrale tekster om Regine fra Søren Kierkegaards efterladte papirer. Regine får også indirekte mæle gennem sine erindringer om Søren Kierkegaard, som hun fortalte bibliotekaren og filologen Raphael Ludvig Meyer samt forfatterinden og lærerinden Hanne Mourier.

Teksterne har været udgivet før, men det gør ikke noget at få dem i en samlet udgave, der er forsynet med et knapt, iscenesættende forord, der ikke forsøger at stjæle rampelyset, samt kommentarer og fodnoter.

Drift bliver til skrift

Breve er virtuose og ciselerede. Hvis man kender hans stil, så ved man, at den ikke bare forfører læseren, men også ham selv: Når Søren først er i gang, er der næsten ingen ende på hans åndrige, snørklede sætninger, hvor de mindste genstande belyses fra alle tænkelige og utænkelige vinkler. Han kan bruge en hel florumvunden side på at forklare, hvorfor han ikke fik skrevet dagen i forvejen, uden at det havde en særlig grund.

Ellers causerer han vittigt og elegant om kærlighed, natur, tid, erindring og hvad der nu falder ham ind. Regitze havde så sandelig ”befrugtet” hans indre.

At der er knas i forholdet og at han hurtigt kom i tvivl om sin duelighed som ægtemand, skinner igennem et par gange: ”Endnu i dette øjeblik tænker jeg på dig, og når det undertiden synes dig, at jeg unddrager mig dig, da er det ikke fordi jeg elsker dig mindre, men fordi det er blevet mig en nødvendighed i visse øjeblikke at være alene. Derfor er du imidlertid ingenlunde udelukket af mine tanker, glemt – tværtimod – du er ret levende til stede.”

En nærmere beskrivelse af denne hang til afsondring og af det, han andetsteds kaldte sin ”dæmoniske indesluttethed”, finder vi i et brev, hvor han sammenlignede Regines og sit forhold med Agnete og Havmanden fra folkevisen, som han citerer og forklarer:

*”Min Regine!
Han stopped hendes øre,
Han stopped hendes mund;
Så for han med den skønne
Dybt ned i havets bund*

Det er omtrent, hvad jeg har gjort; thi mit egentlige liv er ikke i den udvortes og synlige verden, men dybt nede i sjælens hemmelighedsfuldhed (og hvilket billede herfor er vel skønnere og mere træffende end havet), så ved jeg intet at sammenligne mig selv med uden en havmand; men så blev det da også nødvendigt at stoppe “hendes øre og stoppe hendes mund”, det vil da sige, så længe nedfarten står på, thi dernede behøves det ikke, som man jo ser af det følgende vers: ’Mund på mund’.”

Af stor interesse er også den gyselige havmand Kierkegaards journaler, der kredser om skyldsspørgsmålet i forhold til Regine, og hans forklaringsbrev til hende fra 1849, som hun ikke fik læst, da hendes mand sendte det uåbnet retur:

”Vær forvisset; der lever i Danmark ingen pige, ubetinget ingen, om hvem det engang skal siges i den grad som om dig: Hendes liv havde en overordentlig betydning.”

Profetiske ord fra en fortvivlet ungkarl, der ikke tvivlede på sit geni og sin betydning for eftertiden.

*Jens Staubrand: Regine Olsen. Søren Kierkegaards store kærlighed
148 sider, 300 kr.
Stauer Publishing*